

DUURZAAM DUURT HET LANGST

Wanneer is iets nou echt duurzaam? En hoe kun je zelf
bijdragen aan een duurzame wereld? Aan het woord:
een ecooloog, een agrarisch ondernemer en een ontwerper.

WWW.SLINGERVAANSALLAND.NL



Een EcoBoost Hybride auto en een T-shirt van Organic katoen? Is dat nou werkelijk beter voor het milieu? Of wordt de producent er vooral beter van? Of je het nu vraagt aan ontwerper Babette Porcelijn, aan ondernemer Joanne Malotoux of ecooloog Louise Vet, alle drie stellen ze dat duurzaamheid niet alleen de omgang met de natuur betreft. De sociaaleconomische verhoudingen zijn bepalend voor een echt duurzame omgang met onze aarde. Emeritus-hoogleraar ecologie van de Wageningen Universiteit Louise Vet verwoordt het zo: “De wereldmarkt vol spullen en onze lineaire economie zijn zó vernietigend: we pakken iets, gooien het weg en vernietigen het. We nemen maar geven niet terug. De economie van de natuur draait al 3,8 miljoen jaar op deze aardbol. Dat is één groot experiment van vallen en opstaan waar wij ongelooflijk veel van kunnen leren. Alleen doen we dat niet. Wij mensen hebben ons ‘boven’ de natuur gesteld, dat is cultureelreligieus zo gegroeid. Maar nu komen we er eindelijk achter dat onze economie moet passen in die van de natuur, en niet andersom. Het gaat erom de bronnen en rijkdom eerlijk te verdelen. We moeten leren vertrouwen dat er genoeg is voor iedereen.”

Duurzaam in Dikke Van Dale

Duurzaam werd in 1914 omschreven als ‘geschikt, bestemd om lang te duren’. In 2015 werd in de Dikke Van Dale aan de definitie toegevoegd: ‘zo min mogelijk grondstoffen verbruikend; gebruikmakend van herwinbare bronnen’. Duurzame levensmiddelen zijn nu dus niet per se lang houdbare levensmiddelen, maar geproduceerd op een manier die het milieu ontziet. Het gebruik van de term is erg populair geworden. De redactie van het woordenboek haalt dit praktijkvoorbeeld aan: ‘De paden worden vervangen door betonpaden. Dit materiaal is duurzaam, vraagt weinig onderhoud en gaat dus lang mee.’ Wie dit leest kan denken: Duurzaam beton, dat is dus blijkbaar goed voor het milieu. En misschien is dat wel precies de associatie die de schrijver bij ons wil opwekken.

“Bij veel bedrijven staat verduurzamen nog in de kinderschoenen, maar de marketingafdeling wil de vorderingen nog wel eens overdrijven,” zegt Babette Porcelijn, auteur van het pas verschenen boek *Het happy 2050 scenario* en de bestseller *Mijn verborgen impact*, een handboek voor eco-positief leven. “Dat grote spelers op de markt willen pronken met een duurzaam karakter is een grote stap vooruit,” stelt zij. “Blijkbaar zijn wij, consumenten, er klaar voor. Maar veel bedrijven zitten nog in een volwassenwordingsproces. Er zijn fatsoenlijke keurmerken nodig om vast te leggen wanneer iets echt duurzaam is en hoe je dat last zien aan consumenten.”

Eigen verantwoordelijkheid nemen

Dat klinkt goed. Maar moeten we in afwachting van (nog meer) keurmerken zelf alle producten checken op hun

werkelijke duurzaamheidsgehalte? Nee, zegt ze.

Neem liever op een andere manier eigen verantwoordelijkheid. Porcelijn maakt dat simpel, ze helpt je kijken naar je eigen bijdrage. Ze reikt vuistregels aan om grip te krijgen op je gedrag. Drie voorbeelden:

1. Gebruik een product ‘op’. “Niet iets nieuws kopen is de grootste verduurzaming.”
2. Koop zoveel mogelijk tweedehands. Daarvan is zonder meer duidelijk dat de aanschaf duurzamer is dan nieuwkoop. “De maak-impact van *refurbished* elektronica en apparatuur wordt uitgesteld en verdeeld over meerdere gebruikers.”
3. Eet minder of geen vlees. “Vee heeft 25 kilo graan nodig om 1 kilo vlees te leveren. Dat is superinefficiënt. Natuurlijk, avocado’s en soja als vleesvervangers op ons menu hebben ook hun impact. Maar die is vele malen kleiner dan wanneer een koe eerst gevoed moet worden met een veelvoud van die soja,” aldus Porcelijn. “Je kan je gedrag altijd optimaliseren, maar met dit soort betrekkelijk kleine veranderingen zet je al grote stappen. Voorheen voelde ik mij machteloos. Ik vond vervuiling van de aarde vreselijk, maar ik dacht dat de oorzaak bij de industrie lag en dus buiten mezelf. Inmiddels weet ik dat ik aan het einde van de keten zit. Zestig procent van alle finale bestedingen doen consumenten, wij trekken dus aan de touwtjes. En ik kan dus wél verschil maken.”

“Babette Porcelijn: Er zijn fatsoenlijke keurmerken nodig om vast te leggen wanneer iets echt duurzaam is”

Minder spullen kopen

Een belangrijk hulpmiddel dat Porcelijn ontwikkelde is de *Impact Top 10*. Verdeeld over verschillende categorieën als wonen, eten en transport maakt ze inzichtelijk hoe onze impact op de aarde ontstaat. Bovenaan staat: spullen. Op 2: de auto, op 3: wonen. “We zijn druk met afval scheiden, en dat is prachtig. Maar haast niemand staat stil bij alle spullen die we kopen: jaarlijks een nieuwe smartphone, een breedbeeldtelevisie, laptops, gamecomputers. Al voordat wij die elektronische apparatuur in handen krijgen, heeft het 85 procent van zijn impact veroorzaakt tijdens de productie en het transport. Dat noem ik verborgen impact. Door simpelweg minder spullen te kopen vergroot je in één keer je slagkracht in je eigen verduurzaming.”

Op de gelijknamige site kan je vragen beantwoorden over je eigen situatie om inzicht te krijgen in je eigen gedrag en de impact die je veroorzaakt. Dan kan blijken dat het geweldig is dat je seizoensgroenten haalt bij de bio-boer, maar dat je impact gigantisch is doordat je woning toch niet zo goed geïsoleerd is als je dacht. “Je

papieren zakjes opnieuw vullen met lokale aardappelen lijkt leuk, maar papierproductie is vijf keer vervuilerder dan plastic,” stelt Porcelijn nuchter. Wat ze maar wil zeggen: Je kunt wel braaf het label van je theezakje scheiden, maar met alleen zulke details verander je de wereld niet. “Wanneer je beslist niet het vliegtuig te nemen, gaat je impact serieus omlaag. En natuurlijk gooi je daarnaast plastic niet op straat want zwervend in de natuur kan dat kwaad.”

Haar motto is: pak grote dingen aan, zodat je kan relaxen op kleine dingen. Die slagkracht kan je dichtbij huis eenvoudig vergroten. Bijvoorbeeld door lokaal fruit van het seizoen te kopen in plaats van een mango uit Chili. Daar voegt ze aan toe: “Biologisch is mooi, maar liever een reguliere komkommer dan een biologische hamburger, omdat veeteelt zoveel impact veroorzaakt. Geen vlees eten is veel gemakkelijker en doeltreffender dan kiezen uit tig keurmerken. Wanneer je de vuistregels gebruikt, heb je die keurmerken minder nodig. Dat leeft een stuk rustiger.”

Dubbeldoel-dieren

Red de wereld, begin bij jezelf? Babette Porcelijn draait gebeitelde gedachten graag om, zij zegt: “Red jezelf, begin bij de wereld.” Daar is ecooloog Joanne Malotaux precies mee bezig. Samen met haar vriend Johannes gaat ze de boerderij van zijn ooms in Vorden overnemen, een regulier melkveebedrijf met zo’n 160 koeien en 34 hectare grond. Duurzaam gaat voor hen veel verder dan geen bestrijdingsmiddelen gebruiken. Zij wil het gangbare bedrijf omvormen tot een natuurinclusieve burgerboerderij. Terwijl ze eieren raapt in de mobiele kippenkar, vertelt Malotaux: “Wij gaan terug naar maximaal zeventig koeien

“Joanne Malotaux: Wij willen aan de agrarische sector laten zien hoe het anders kan”

die zowel melk als vlees opbrengen, ook de kippen en varkens worden dubbeldoel-dieren. En we worden een gemengd bedrijf, niet alleen vee maar ook groente-, fruit- en notenteelt en teelt van granen en peulvruchten. Alle producten verkopen we rechtstreeks aan onze leden, mensen die in de omgeving wonen. Het wordt een ecologische boerderij met een gesloten kringloop. Dus niets weggooien maar alles gebruiken als grondstof en biodiversiteit en bodemrijkdom stimuleren met wisselgewassen.” Ook het bedrijfsmodel is duurzaam. “Een stichting bestuurt het bedrijf, ondernemers zoals de boer en de zuivelaar zijn verantwoordelijk voor de dagelijkse

bedrijfsvoering. Maar tegen de tijd dat iemand vertrekt, blijven de kennis en het kapitaal in de boerderij zodat anderen het werk kunnen voortzetten en de continuïteit garanderen.” Hier gaat het om sociale duurzaamheid. Hard nodig, merkt Malotaux, die nu het tegenovergestelde in de praktijk beleeft.

“Wij moeten 4,8 miljoen euro ophoesten voor de overname. De bank durfde nog niet op onze plannen te vertrouwen en wilde bewijs zien. Dus zijn we al kaas gaan maken en verkopen via vier verslokalen in de regio. De Rabobank is natuurlijk een conventionele partner voor de agrarische sector, maar we merken dat ook daar zeker mensen gemotiveerd zijn om de transitie in de landbouw te realiseren. Inmiddels hebben we de bank weten te overtuigen dat wij een serieuze partner zijn.”

Voordat ze aan dit avontuur begon, stond Joanne Malotaux voor de klas als docent biologie. Ze nam leerlingen altijd mee naar buiten. “Zelf doen en voelen brengt kennis tot leven. Zodra kinderen zien hoe beesten zich gedragen en waar hun eten vandaan komt, ontdekken ze hoe alles samenhangt.” Die educatieve rol wil ze vanuit de boerderij voortzetten. “Wij willen samen met de bank via hun enorme netwerk aan de agrarische sector laten zien hoe het anders kan. Onze ervaring en kennis over de verduurzaming van een agrarisch bedrijf delen we graag met anderen in deze sector.”

Multifunctioneel landschapsbeheer

Het bewustzijn over duurzaamheid neemt maatschappijbreed toe volgens Louise Vet, emeritus hoogleraar ecologie aan de Wageningen Universiteit en voorzitter van de stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel. “De perceptie dat natuurinclusieve landbouw beter is, groeit. Alleen moet deze extensieve manier van boeren wel gefinancierd worden. Ook daar kunnen we zelf, als consument, aan bijdragen door te kiezen voor producten die duurzaam geproduceerd zijn. En de overheid moet een duidelijk toekomstperspectief bieden, dan willen boeren echt wel omschakelen naar een meer multifunctioneel landschapsbeheer met kruidenrijk grasland en minder ammoniak uitstoot.”

Vet denkt dat de wal het schip keert. “Iedereen ziet dat grondstoffen op raken. Ook de financiële sector. Banken en verzekeraars verwachten transparantie voordat ze bedrijven financieren en risico’s dekken. Want van alle diensten die de natuur ons levert, zoals een vruchtbare bodem, schoon water en lucht, grondstoffen - zogeheten ecosysteemdiensten - zijn we afhankelijk. Een mondiale bierbrouwer is afhankelijk van schoon water. Dus als de productieprocessen van zo’n bedrijf vervuilen in plaats van bijdragen aan behoud, is financiering op den duur niet meer te verantwoorden. Bedrijven moeten in beeld brengen wat ze benutten en hoe ze hun processen verbeteren ten behoeve van de biodiversiteit.”

Corona als katalysator

Als het gaat om wat we zelf doen als burgers, wijst Louise Vet de coronatijd aan als een katalysator. "We zijn gaan merken dat groen in de wijk nodig is. Samen een tuin onderhouden zorgt ook voor sociaal duurzame relaties. En iedereen kan ermee beginnen. Mensen merken dat het koeler is waar groen is, het helpt stortbuien op te vangen zodat de riolen niet overlopen. Zelf is ze nog altijd trots op de nieuwbouw van het prijswinnende laboratorium-kantorencomplex van het NIOO-KNAW, het Nederlands Instituut voor Ecologie, in de tijd dat zij daar directeur was (1999-2019). De gebouwen inclusief de begroeiing op het terrein baseerde ze op de wat haar betreft drie simpele natuurwetten. "Ten eerste: de natuur draait puur op zonne-energie. Die energie moeten wij ook benutten, weg met de fossiele brandstoffen. Ten

“*Louise Vet: De perceptie dat natuur inclusieve landbouw beter is, groeit.*”

tweede werkt in de natuur alles circulair, in kringlopen. Een plant haalt zijn voeding uit een rijke bodem, pakt CO₂ uit de lucht en dient zelf weer als voedingsstof voor andere organismen. Als wij dat vertalen naar de processen in de bouw, moeten we dus alleen maar materialen en systemen gebruiken die we nadat het gebouw is 'opgebruikt', kunnen hergebruiken of teruggeven aan de natuur. Zodat de grondstoffen niet opraken. Ten derde: biodiversiteit staat aan de basis van al het leven op deze planeet. Variatie in en binnen soorten is een verzekering dat het leven blijft bestaan, het zorgt voor risicospreiding. Zo zijn partners genetisch verschillend waardoor hun nageslacht verschillend is met een grotere kans dat iemand barre tijden of ziektes overleeft. Dat principe van biodiversiteit garandeert stabiliteit. Variatie zorgt ervoor dat ecosystemen waar wij zo van afhankelijk zijn, blijven functioneren als de omstandigheden veranderen, zoals nu met de klimaatverandering. Rijke variatie in soorten zorgt voor veel kleine verbindingen onderling en brengt veerkracht waardoor een ecosysteem een dreun aankan. Als er op microniveau iets stuk gaat, blijft het grote geheel wel doordraaien.

Natuur is zó waardevol. Daar moeten we rekening mee houden als we bijvoorbeeld bouwen. Het bouwvlak niet radicaal leegmaken en stenen stapelen, maar kijken welke natuur daar valt te behouden en vooral ook nieuwe begroeiing integreren bij de bouw. Er kan zo veel. Denk aan groene daken en gevels, wadi's, heggen, bomen, sloten. Zo kan je overal biodiversiteit bevorderen die een fijne omgeving levert aan de gebruikers van bedrijventerreinen, wijken en huizen.”



Babette Porcelijn

is ontwerper en auteur. Zij wijdt zich sinds 2014 aan een eco-positief leven: meer goed doen voor de planeet dan schade veroorzaken.

Missie: mensen informeren en inspireren tot duurzaam gedrag, door middel haar boeken *Mijn verborgen impact* (alles voor eco-positief leven, 2016), *EcoPositief in vijf stappen* (doeboek voor een duurzaam dagelijks leven) en *Het happy 2050 scenario* (alles wat je kunt doen voor een gelukkige wereld, 2021).

Duurzaam is: "Binnen de draagkracht van de aarde leven. En om dat te checken is het effectiever om niet alleen de zichtbare impact te meten, zoals afval en CO₂-uitstoot in Nederland, maar ook de verborgen impact van de productie aan de andere kant van de wereld van alles wat wij hier kopen en gebruiken. De overtreffende trap van duurzaam leven is eco-positief leven; als je meer bijdraagt aan herstel van de natuur dan je schade veroorzaakt."

Meer info: mijnverborgenimpact.nl



Joanne Malotoux

Ondernemer, boerin, ecooloog en docent biologie. Ontwikkelt De Patrijs, een ecologische burgerboerderij in de Achterhoek.

Missie: De ommezwaai in de landbouw concreet handen en voeten geven door zelf een gangbaar melkveebedrijf naar een ecologisch verantwoorde en natuur inclusieve boerderij om te vormen

Duurzaam is: "Binnen ecologische grenzen leven, werken en voedsel verbouwen. Niet meer gebruiken dan de aarde aankan, met de natuur meewerken in plaats van er tegenin en kringlopen sluiten. En eigenlijk meer nog dan duurzaam is regenereren: de aarde niet uitputten maar juist verrijken."

Meer info: cooperatie.depatrijs.eco



Louise Vet

is emeritus-hoogleraar evolutionaire ecologie aan Wageningen Universiteit.

Missie: Ecologische kennis voor een duurzame economie uitdragen naar politiek, bedrijfsleven en het brede publiek. Als voorzitter van de stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel werkt ze samen met natuurorganisaties, boerenorganisaties, kennisinstellingen, overheden, banken en bedrijven aan een groenere wereld.

Duurzaam is: "De integrale duurzaamheidsprincipes van de natuur benutten in al het menselijk handelen. Dus baseer alles op zonne-energie en biodiversiteit en werk circulair."

Meer info: www.maakgrijsgroener.nl